

KRITIIKKIKYSELYN RAPORTTI

Kyselytutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa

- ketkä seuraavat elokuvakritiikkiä,
- mistä lähteistä elokuva-arvosteluja seurataan ja kuinka paljon,
- miten kritiikkiin suhtaudutaan ja onko arvosteluilla vaikutusta elokuvavalintoihin.

Kyselytutkimuksen toteuttivat Juha Rosenqvist ja Päivi Valotie.

Raportin on koostanut Juha Rosenqvist helmi–maaliskuussa 2008.

Tutkimus perustuu kyselylomakkeeseen, joka oli vapaasti täytettävänä internetissä 16.11.2007 – 3.1.2008. Kyselylomake sijaitsi osoitteessa <http://www.film-o-holic.com/kritiikkikysely.htm>. Lomakkeeseen oli linkit seuraavilta sivustoilta: Film-O-Holic.com, Skenet.fi sekä Plaza.fi/nettikilpailut/. Muidenkin sivustojen linkitykset ovat mahdollisia, mutta niistä kyselyn tekijöillä ei ole tietoa.

Kyselyyn tuli 221 vastausta. Tilastointi eli prosenttiosuudet on suhteutettu kaikkiin 221 vastaajaan, jollei toisin ole mainittu. Tutkimuksen vastaajia ei ole valittu satunnaisotannalla vaan kuka tahansa on voinut vastata kyselyyn, myös anonymisti. Lisäksi tutkimusta ei ole tehty sellaisin tilastotieteellisen menetelmin, että vastauksia voitaisiin yleistää. Tilastointi koskee vain tätä kyselyä, eikä tilastoista voi suoraan tehdä yleistyksiä tai laajempia päätelmiä. Kyselyyn vastanneiden määrä on kuitenkin sen verran suuri, että tilastointien pohjalta voi tehdä suuntaa antavia johtopäätöksiä ja olettamuksia.

Raportti on jaoteltu kolmeen osa-alueeseen:

- Osa-alue I: kysymykset 1–4, joilla kartoitettiin vastaajien taustatietoja.
- Osa-alue II: kysymykset 5–8, joilla kartoitettiin elokuvien ja elokuva-arvostelujen seuraamista.
- Osa-alue III: kysymykset 9–15, joilla kartoitettiin vastaajien mielipiteitä ja käsityksiä elokuvakritiikin sisällöstä ja arvostelujen merkityksestä.

I Vastaajien taustatiedot

Kysymys 1: Vastaajan sukupuoli (mies/nainen)

Vastaajien sukupuolijakauma: miehiä 42% ja naisia 58% (yht. 221 vastaajasta).

Kysymys 2: Vastaajan ikä

Vastaajat voidaan jakaa neljään ikäryhmään seuraavasti:

alle 20-vuotiaat	10%
20–30-vuotiaat	40%
31–50-vuotiaat	37%
yli 50-vuotiaat	13%

Kysymys 3: Vastaajan koulutustaso

Vastaajien koulutustaso jakautui seuraavasti:

peruskoulu	18%
lukio	16%
ammattioppilaitos	28%
ammattikorkeakoulu	16%
yliopisto/korkeakoulu	20%

Vastaajista 2% ei ilmoittanut koulutustasoaan.

Jos vastaajien koulutustasoja vertaillaan alueittain, peruskoulutason vastaajia oli suhteessa eniten Itä-Suomen läänin alueella. Lukiotaso jakautui tasaisesti eri läänien kesken. Ammattioppilaitos oli koulutustasoista yleisin Länsi-Suomen läänissä. Ammattikorkeakoulutuksen suhteen jakauma oli lähes tasainen läänien kesken. Yliopisto- ja korkeakoulutason vastaajia oli suhteessa eniten Etelä-Suomen läänissä ja vähiten Itä-Suomen alueella.

Kysymys 4: Vastaajan asuinalue (lääni) ja asuinpaikkakunnan koko

Vastaajien asuinalueet jakautuivat seuraavasti:

Etelä-Suomen lääni	39%
Länsi-Suomen lääni	37%
Itä-Suomen lääni	17%
Oulun lääni	5%
Lapin lääni	1%
Ahvenanmaan maakunta	0%

Asuinalueestaan tietoa ei antanut 1% vastaajista. Oulun ja Lapin läänin osuudet jäivät niin pieniksi, että niitä ei muiden kysymysten aluevertailussa ole voitu ottaa huomioon.

Vastaajien asuinpaikkakuntien koko jakautui seuraavasti:

Haja-asutusalue	10%
Taajama < 10 000	12%
Taajama 10 000 – < 50 000	21%
Taajama 50 000 – < 100 000	18%
Taajama > 100 000	33%

Vastaajista 6% ei ilmoittanut asuinpaikkakuntansa kokoa.

Etelä-Suomen alueen vastaajista noin puolet asuu yli 100 000 asukkaan kaupungeissa ja 10% alle 10 000 asukkaan taajamissa tai haja-asutusalueella. Länsi-Suomen alueen vastaajista 33% asuu yli 100 000 asukkaan kunnissa ja 33% taas alle 10 000 asukkaan taajamissa tai haja-asutusalueella. Itä-Suomen läänin osalta 38% vastaajista asuu haja-asutusalueella tai alle 10 000 asukkaan taajamissa ja 30% 50–100 000 asukkaan kaupungeissa.

Yli 50 000 asukkaan taajamissa elokuvateatterin määrä ja tarjonta on runsainta, joten asuinpaikkakunnan koolla on epäilemättä vaikutusta elokuvateatterikäynteihin ja teatteriensi-iltojen arvostelujen seuraamiseen. Suurempien kaupunkien painotus korostuu erityisesti Etelä-Suomen ja myös Länsi-Suomen alueen vastaajissa. Pienempien taajamien sekä haja-asutuksen merkitys painottuu Itä-Suomen alueella.

II Vastaajien aktiivisuus elokuvien ja elokuva-arvosteluiden seuraamisessa

Kysymys 5: Kuinka usein katsot elokuvia teatterissa, videolta, televisiosta

Vastaajat katsoivat elokuvia elokuvateattereissa:

Kerran kuukaudessa tai useammin	23%
Kerran 2–3 kuukaudessa	26%
Kerran vuodessa tai harvemmin	49%

Elokuvia teattereissa kerran kuussa tai useammin katsovista vastaajista suurin osa asui Etelä-Suomessa ja yli 100 000 asukkaan taajamissa. Koulutus näyttäisi vaikuttavan myös

elokuvateattereissa käymisen aktiivisuuteen, sillä yliopiston/korkeakoulun käyneet vastaajat katsoivat elokuvia teatterissa enemmän kuin muut vastaajaryhmät. Asuinalueella tai asuinpaikkakunnan koolla ei ollut yhtä huomattavaa merkitystä siinä ryhmässä, joka vastasi käyvänsä elokuvissa 2–3 kuukauden välein. Myöskään koulutustasolla ei ollut suurempaa merkitystä. Kerran vuodessa tai harvemmin elokuvissa käyvien joukossa asuinalueen tai asuinpaikkakunnan koolla oli myös vähemmän merkitystä. Harvimmin elokuvissa käytiin haja-asutusalueilla ja pienissä taajamissa. Suhteessa harvimmin elokuvissa käytiin Itä-Suomen alueella. Koulutustasoltaan vähiten elokuvissa kävivät peruskoulun tai ammattioppilaitoksen käyneet.

Vastaajat katsoivat elokuvia videolta (vhs ja dvd):

Viikoittain	39%
Kuukausittain	34%
Harvemmin	27%

Viikoittain elokuvia videolta katsovat vastaajat jakautuvat varsin tasaisesti. Taajaman koolla tai asuinalueella ei näyttäisi olevan merkittävää vaikutusta videoiden aktiivikatseluun. Koulutustasolla sen sijaan vaikuttaisi olevan pientä merkitystä, sillä useimmin videoita katsotaan ammattioppilaitoksen ja peruskoulun käyneiden vastaajien keskuudessa ja suhteessa vähiten yliopisto- ja korkeakoulutustason vastaajien keskuudessa. Kuukausittainen videoiden katselu jakautui pääpiirteittäin samalla lailla kuin viikoittaisten katsojien. Harvemmin videoita katsotaan tasaisesti taajaman koosta riippumatta, yli 100 000 asukkaan taajamissa ja haja-asutusalueilla videoita katsellaan kuitenkin vähiten. Alueista Länsi-Suomessa videoita katsotaan selkeästi harvimmin. Vähäisintä videoiden katselu on yliopisto- ja korkeakoulutettujen keskuudessa.

Vastaajat katsoivat elokuvia televisiosta:

Viikoittain	57%
Kuukausittain	33%
Harvemmin	8%

Televisiosta elokuvia katsotaan suhteessa eniten alle 10 000 asukaan taajamissa ja haja-asutusalueilla. Asuinalueiden välillä ei ollut suurta eroa, mutta suhteessa eniten viikoittaiskatsojia oli Itä-Suomen alueella. Koulutustasoissa painottuivat ammattioppilaitoksen, peruskoulun ja ammattikorkean käyneet, yliopisto- ja korkeakoulutettujen määrä viikoittaiskatselijoissa oli suhteessa pienin. Kuukausittain televisiosta elokuvia katsovien keskuudessa ei ollut suuria suhteellisia eroja eri asuinalueiden ja taajamien koon välillä.

Kysymys 6: Kuinka usein seuraat elokuva-arvosteluja

Vastaajat ilmoittivat seuraavansa arvosteluja:

Viikoittain	38%
Kerran parissa viikossa	22%
Kerran kuukaudessa tai parissa kuukaudessa	23%
Kerran vuodessa tai harvemmin	15%

Viikoittain arvosteluja seuraavat eniten Etelä- ja Länsi-Suomen alueella yli 50 000 asukkaan taajamissa asuvat vastaajat. Koulutustasoja vertailtaessa yliopisto/korkeakoulutetut ovat suhteessa selkeästi suurin ryhmä ja seuraavana ryhmänä ovat ammattikorkean käyneet. Kerran parissa viikossa arvosteluja seuraavat suhteessa eniten alle 50 000 asukkaan taajamissa asuvat, alueista korostui Itä-Suomi. Koulutustasoista yleisin oli ammattioppilaitos.

Kerran kuussa tai parissa arvosteluja seuraavien vastaajien keskuudessa alueiden välillä ei ollut merkittävää eroa. Koulutustasoissa korostui ammattioppilaitos sekä peruskoulu ja lukio,

suhteelliset osuudet olivat suuria myös yliopisto/korkeakoulutettujen ja ammattikorkean käyneiden parissa. Kerran vuodessa tai harvemmin arvosteluja seuraavat asuvat pääasiassa 50–100 000 asukkaan taajamissa tai haja-asutusalueella.

Verrattaessa arvostelujen seuraamistiheyttä elokuvien katsomisaktiivisuuteen voitiin havaita, että televisiosta vastaajat katsoivat elokuvia käytännössä yhtä aktiivisesti riippumatta siitä, seurasivatko he arvosteluja vai eivät. Sen sijaan videolta ja etenkin elokuvateatterissa katsottavien elokuvien ja elokuva-arvostelujen seuraamisaktiivisuudessa oli selkeä yhteys. Ne, jotka seuraavat arvosteluja viikoittain, katsovat elokuvia teattereissa ja videolta ylivoimaisesti eniten.

Kuukaudessa tai parin kuukauden välein arvosteluja seuraavista kaksi kolmesta käy elokuvissa vain kerran vuodessa tai harvemmin. Ne, jotka seuraavat arvosteluja kerran vuodessa tai harvemmin käyvät elokuvissakin vain kerran vuodessa tai harvemmin. Videoltakin elokuvia katsotaan harvakseltaan, puolet ilmoitti katsovansa videolta elokuvia harvemmin kuin kuukausittain.

Kysymys 7: Mistä seuraa arvosteluja

- tarkentavana avoimena lisäkysymyksenä kartoitettiin, mistä julkaisuista arvosteluja luetaan

Vastaajat seuraavat arvosteluja seuraavista lähteistä:

Päivälehdet/sanomalehdet	62%
Aikakauslehdet	35%
Erikoislehdet	19%
Televisio	14%
Radio	4%
Internet	62%
Muualta	2%

Päivälehdet

Päivälehdistä elokuva-arvosteluja luetaan tasaisesti kaikissa muissa ikäluokissa, paitsi alle 20-vuotiaiden keskuudessa. Taajaman koolla tai asuinalueella ei vastaajien keskuudessa ollut suurtakaan merkitystä, sen sijaan päivälehdistä arvosteluja seuraavien keskuudessa koulutustaso painottui korkeammille asteille. Avoimella lisäkysymyksellä kartoitettiin mistä lehdistä arvosteluja luetaan ja eniten mainintoja sai Helsingin Sanomat (=Nyt-liite) (40%), seuraavaksi suosituin oli Ilta-Sanomat (15%), kolmas Turun Sanomat (12%) ja neljäntenä Ilta-Sanomat (11%).

Aikakauslehdet

Aikakauslehdistä arvosteluja luetaan tasaisesti kaikissa ikäryhmissä, suhteessa vähiten 20–30-vuotiaiden joukossa. Alueista painotus on Etelä-Suomessa ja yli 100 000 asukkaan kaupungeissa. Koulutustasoista painottuneimpia ovat ammattioppilaitos ja yliopisto/korkeakoulut. Aikakauslehdistä arvosteluja luetaan eniten Seiskasta (13%) ja Citystä (13%), seuraavaksi eniten Katsosta (9%), Avusta (9%), Me Naisista (8%) ja Suomen Kuvalehdestä (8%).

Erikoislehdet

Erikoislehdistä arvosteluja seuraavat eniten 20–30-vuotiaat, selkeästi vähiten yli 50-vuotiaat vastaajat. Eniten erikoislehtien lukijoita on yli 100 000 asukkaan kaupungeissa ja Etelä-Suomen alueella, vähiten alle 10 000 asukkaan paikkakunnilla ja Itä-Suomessa. Koulutustasoissa painottuvat korkeammin koulutetut. Erikoislehtien julkaisemia elokuva-arvosteluja luettiin eniten Episodista (20%) ja Filmihullusta (10%).

Televisio

Televisiosta arvosteluja seurataan kaikissa yli 20-vuotiaiden ikäluokissa, suhteessa eniten yli 50-vuotiaiden keskuudessa. Tavallisinta arvostelujen seuraaminen televisiosta on alle 10 000 asukkaan taajamissa ja haja-asutusalueella, suhteessa vähäisintä yli 100 000 asukkaan kaupungeissa. Alueiden suhteen painopiste oli Etelä-Suomessa. Koulutustasoista suhteessa tavanomaisin oli ammattikorkea ja myös peruskoulutetut olivat merkittävästi edustettuina. Televisiosta arvosteluja seurataan lähinnä Ylen TV1:n aamutelevision Tähtihetkestä tai eri kanavien teksti-tv-sivuilta.

Internet

Internetin merkitys arvostelujen seuraamisessa painottuu alle 30-vuotiaisiin. Vähiten internetiä arvostelulähteenä käyttävät yli 50-vuotiaat. Kaupunkien koolla ei ole huomattavaa merkitystä, mutta suhteessa selkeästi eniten arvosteluja seurataan netistä alle 10 000 asukkaan taajamissa ja haja-asutusalueilla. Alueiden kesken ei ole merkittävää eroa, mutta suhteessa internet näyttäisi olevan käytetyin arvostelujen lähde Itä-Suomessa. Koulutustasolla ei ollut merkitystä internetin käyttöaktiivisuuteen. Verkkosivuista eniten mainintoja saivat Film-O-Holic.com (11%) ja Finnkinon kotisivut (11%). Seuraavia olivat IMDb (9%), Telkku.com (7%), Arvostelut.net (4%) ja Skenet.fi (3%). Huomattavaa on, että esim. Finnkinon sivuilla ei ole varsinaisia elokuva-arvosteluja, vaan lyhyitä elokuvien esittelyjä. Lisäksi IMDb ja Arvostelut.net eivät julkaise varsinaisia arvosteluja itse, vaan kyseisten sivujen listaamien linkkien kautta on mahdollista siirtyä lukemaan arvosteluja muilta alan sivustoilta.

Kysymys 8: Mitä arvosteluja seuraa

Vastaajista 86% ilmoitti seuraavansa ensi-iltojen arvosteluja, 60% seuraa videojulkaisujen arvosteluja ja 54% televisiossa esitettävien elokuvien arvosteluja. Tulos on linjassa siihen, että aktiivisimmin arvosteluja seuraavat katsovat eniten elokuvia teattereissa ja että arvostelujen seuraamisaktiivisuudella ei näyttäisi olevan vaikutusta siihen, kuinka usein ja paljon televisiosta katsotaan elokuvia.

Kysymys 9: Vaikuttavatko arvostelut elokuvavalintoihin

Vastaajista 66% ilmoitti arvostelujen vaikuttavan elokuvavalintoihin. 34% ilmoitti, että arvosteluilla ei ole vaikutusta siihen, mitä elokuvia he katsovat. Vastaajat, joiden mukaan arvosteluilla on vaikutusta heidän elokuvavalintoihinsa, painottivat arvostelujen tärkeimmäksi osa-alueeksi analysointia. Ne, joille arvosteluilla ei ole merkitystä elokuvavalintojen tekemiseen, painottivat niin ikään analysointia mutta myös juonikuvailua kritiikin tärkeimpänä antina.

Kysymys 10: Mikä arvosteluissa on tärkeintä – analysointi, arvottaminen, juonen selostaminen vai tekstin viihdyttävyyys

Vastaajien kesken tärkein ominaisuus jakautui seuraavasti:

Analysointi	55%
Arvottaminen	18%
Juonen selostaminen	22%
Tekstin viihdyttävyyys	5%

30–50-vuotiaat vastaajat olivat eniten sitä mieltä, että elokuvakritiikkien kiinnostavinta ja tärkeintä antia on elokuvan analysointi. Vastaajien koulutustaso ei vaikuttanut tähän huomattavasti, joskin korkeammin koulutettujen osuus painottui hienoisesti analysoinnin tärkeyttä maininneissa vastaajissa. Alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä elokuvan arvottaminen nousi tärkeimmäksi kritiikin

tehtäväksi. Koulutusasteista painotus oli lukiossa ja ammattioppilaitoksessa. Juonen selostaminen arvostelun tärkeimpänä piirteenä jakautui melko tasaisesti ikäryhmien kesken. Koulutustasojen kesken painotus oli voimakkaasti peruskoulussa ja ammattioppilaitoksessa. Arvostelutekstin viihdyttävyyttä vain harva piti arvosteluissa tärkeänä. Ikäryhmistä painotus oli selkeästi 20–30-vuotiaissa ja koulutustasoissa korostuivat lukio ja yliopisto/korkeakoulu.

III vastaajien näkemyksiä arvostelujen sisällöstä ja merkityksestä

Kysymys 11: Miksi seuraa arvosteluja (avoin kysymys, johon ei annettu vaihtoehtoja)

Puolet (50%) vastaajista kertoi seuraavansa elokuva-arvosteluja saadakseen tietoa siitä, mitä elokuvia kannattaa katsoa. 15% ilmoitti seuraavansa arvosteluja, koska oli kiinnostunut kriitikoiden mielipiteistä ja näkemyksistä. Samalla haluttiin myös vertailla omia mielipiteitä arvostelijoiden ajatuksiin tai vertailla kriitikoita keskenään. 10% vastaajista ilmoitti seuraavansa arvosteluja pysyäksään ajan tasalla elokuvatarjonnasta. Vain 4% kertoi seuraavansa arvosteluja ohimennen. Vastaukset viittaavat siihen, että arvosteluilla on merkitystä potentiaaliselle elokuvayleisölle: arvosteluista haetaan tietoa ja kriitikoiden näkemyksiä siitä, onko elokuva katsomisen arvoinen (ja kannattaako siitä maksaa esim. elokuvalipun hintaa).

Kysymys 13: Mistä ei pidä arvosteluissa (avoin kysymys, johon ei annettu vaihtoehtoja)

Vastaukset avoimeen kysymykseen vaihtelivat melkoisesti. Muutamat seikat mainittiin kuitenkin selkeästi useimmiten vastauksissa: Juonipaljastuksista ei arvosteluissa pidetty (11%). Myös ylenmääräiseen elokuvan haukkumiseen suhtauduttiin karsaasti (7%). Kriitikoiden harjoittamaa elitismia ei pidetty toivottavana. Myös kriitikon makuun ja mielipiteisiin suhtauduttiin pienessä määrin kielteisesti. Perustelemattomuus ja pinnallisuus ei myöskään kuuluisi hyvään arvosteluun useiden vastaajien mielestä.

Kysymys 14: Miten suhtautuu elokuvien tähdittämiseen (avoin kysymys, johon ei annettu vaihtoehtoja)

Vastaukset avoimeen kysymykseen olivat varsin yhteneviä ja ne oli mahdollista tilastoida seuraavasti:

47% vastanneista suhtautui elokuva-arvosteluiden tähtiin myönteisesti

23% vastanneista suhtautui tähdittämiseen neutraalisti

12% vastanneista suhtautui tähtiin ja tähdillä arvottamiseen selkeän kielteisesti

Elokuvien tähdittäminen on vastausten perusteella omaksuttu elokuva-arvosteluihin liittyväksi käytännöksi, jonka valtaosa arvostelujen lukijoista hyväksyy. Monissa vastauksissa tähdittämistä pidettiin myös tärkeänä, koska sen katsottiin nopeuttavan sekä elokuvien valintaa että arvostelujen valikointia varsinkin niissä tapauksissa, joissa arvostelijan linja oli tiedossa.

Kysymys 15: Mitä eroa on suomalaisilla ja ulkomaisilla arvosteluilla (jos seuraa myös ulkomaisia arvosteluja)

Vastausten näkemykset olivat kirjavia ja selkeästi keskenään ristiriitaisia. Vastaukset jakaantuivat seuraavanlaisesti:

Suomalainen kritiikki on ulkomaiseen kritiikkiin verrattuna

27% samanlaista, ei merkittävää eroa

24% kiltimpää, lempeämpää, vähemmän kriittistä

18% parempaa, asiantuntevampaa ja luotettavampaa
12% huonompaa ja asiantuntemattomampaa
12% kriittisempää tiukempaa

Jos vastauksista jotain yleislinjaa haluaisi hakea, niin jonkinlainen enemmistö vastaajista pitää suomalaista elokuvakritiikkiä kohtalaisen hyvänä ja asiantuntevana ulkomaisiin arvosteluihin verrattuna.